

Jednolity Rynek Europejski jako anty kryzysowy czynnik wzrostu gospodarczego Unii Europejskiej

Kryzys gospodarczy z 2008 r. ujawnił, iż wiele państw członkowskich Unii Europejskiej (UE) boryka się z problemem braku równowagi gospodarczej wynikającej z niskiej stabilności makroekonomicznej, nieumiejętnej i nieracjonalnej polityki fiskalnej oraz ze zbyt znaczącego powiązania realnej gospodarki z rynkiem finansowym. Z kolei analiza dotychczasowego funkcjonowania Jednolitego Rynku Europejskiego (JRE) pokazuje, iż problemy na tym rynku wynikają z jego niedostosowania do aktualnej rzeczywistości społeczno-gospodarczej. Jednocześnie problemy te zbiegły się w czasie z 20-leciem jego utworzenia oraz uwidocznieniem się w wyniku kryzysu finansowego i fiskalnego największych kłopotów gospodarki europejskiej. Podjęcie działań mających na celu wzmocnienie rynku wewnętrznego pozwoli nie tylko przeciwdziałać skutkom kryzysu, ale wpłynie również na wzrost konkurencyjności gospodarki europejskiej. Unia Europejska powinna bowiem zdać sobie sprawę z tego, iż nie stanowi już najbardziej konkurencyjnej gospodarki świata.

Nr 93 / 2012
03'10'12

INSTYTUT ZACHODNI
im. Zygmunta
Wojciechowskiego
Instytut Naukowo-Badawczy,
Poznań

Autor:
Łukasz Wróblewski

Redakcja:
Marta Götz
Radosław Grodzki
Krzysztof Malinowski

1. Bezpośrednie problemy Jednolitego Rynku Europejskiego

W świetle kryzysy gospodarczego gospodarka europejska powinna poszukiwać nowych źródeł i obszarów konkurencyjności. Rozwiązaniem mogą okazać się nie tylko działania instytucjonalno-prawne mające na celu osiągnięcie rzeczywistej konsolidacji i kontroli budżetowej, regulacji rynków finansowych, wzmocnienia nadzoru nad agencjami ratingowym, ale i także rozwiązanie problemów swobody przepływu usług, towarów, kapitału i pracowników ograniczających konkurencyjność gospodarki europejskiej.

1.1. Problemy przepływu towarów

Znacznym problemem JRE osłabiającym konkurencyjność UE są wciąż występujące w przepływie towarów ograniczenia techniczne i fiskalne. Harmonizacja i ujednoczenie przepisów dotyczących metod i sposobów produkcji oraz dopuszczenia do obrotu towarów na obszarze wspólnego rynku nie jest w pełni realizowana. Założenie jednolitego rynku w wymiarze swobody przepływu towarów opiera się holistycznym ujęciu rynku jako miejsca, na obszarze którego dochodzi do nieograniczonej wymiany, produkcji i sprzedaży dóbr. Jednakże opóźniona transpozycja prawa wtórne stanowi bardzo często znaczny problem w realizacji założeń przepływu towarów. Obowiązek spełnienia niejednorodnych wymogów technicznych wpływa na wzrost kosztów produkcji i ograniczenie wymiany handlowej wewnątrz UE, co finalnie przekłada się na spadek konkurencyjności gospodarki europejskiej. Państwa członkowskie powinny zdać sobie sprawę z tego, iż JRE nie stanowi celu samego w sobie, lecz jest to doskonałe narzędzie do pobudzenia wzrostu gospodarczego i zwiększenia udziału gospodarki europejskiej w gospodarce światowej. Jednakże w tym kontekście znaczącym problemem są wciąż pojawiające się egoizmy narodowe.

Warto również zwrócić uwagę na obecnie toczącą się dyskusję nad rozdrobnieniem systemu podatkowego w UE. Co prawda wprowadzenie zasady obowiązku zachowania neutralności systemu podatkowego wobec konkurencji pozwala ograniczyć wykorzystanie systemu podatkowego do ograniczenia swobody przepływu towarów, lecz brak ujednoczonego systemu podatkowego wpływa negatywnie zarówno na swobodę przepływu towarów, jak i prowadzenie działalności gospodarczej. Istotnym problemem jest także brak harmonizacji stawki podatku VAT i podatku od osób prawnych. Jednakże trudno jest oczekiwać, iż problem ten zostanie w najbliższym czasie rozwiązany z uwagi na fakt, iż polityka fiskalna nie leży w kwestii kompetencji UE.

1.2. Problemy przepływu kapitału

Analizując JRE w kontekście kryzysu gospodarczego trzeba również wskazać na problemy w przepływie kapitału. Swoboda ta jest kluczowa z punktu widzenia wsparcia finansowania działalności przedsiębiorstw, zwłaszcza z sektora MŚP. Utrudniony dostęp do kapitału bardzo często ogranicza rozwój przedsiębiorstw i osłabia ich innowacyjność. W celu ułatwienia ich rozwoju istotne jest zatem wsparcie zewnętrznych źródeł finansowania, efektywniejsze wykorzystanie instrumentów inżynierii finansowej wspierających działalność MŚP, tj. *Joint European Resources for Micro-to-Medium Enterprises* (JEREMIE), oraz środków z funduszy strukturalnych, ze szczególnym uwzględnieniem Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

1.3. Problemy przepływu i świadczenia usług

Kluczowe dla wzrostu gospodarczego jest także podjęcie działań zmierzających do intensyfikacji swobody przepływu i świadczenia usług we wszystkich wymiarach. W tym aspekcie jeden z największych problemów stanowi dochodzenie przez usługobiorców swoich praw w przypadku sporów w zakresie prawa cywilnego i handlowego. Należy więc dążyć do uproszczenia prawodawstwa, wprowadzenia europejskiego systemu rozwiązywania sporów drogą internetową, unijnego mechanizmu powództwa zbiorowego oraz uproszczenia procedur dotyczących alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów. Trzeba również podjąć działania mające na celu pełne wdrażanie dyrektywy usługowej. Pozwoli to na zwiększenie zaufania usługobiorców wobec usługodawców, co nie pozostanie bez znaczenia dla konkurencyjności gospodarki europejskiej.

1.4. Problemy przepływu pracowników

Kolejną kwestią są problemy związane ze swobodą przepływu pracowników. Głównym z nich, uszczuplającym korzyści dla gospodarki UE w tym zakresie, jest często ograniczone prawo do wjazdu, pobytu i dostępu do zatrudnienia oraz możliwości oddelegowania pracownika przez pracodawcę celem świadczenia pracy na terytorium innego państwa członkowskiego. Problem ten wynika przede wszystkim z prób ochrony krajowego rynku pracy, czego wyrazem są zgłaszane przez niektóre społeczeństwa UE-15 postulaty wydalenia z własnego terytorium bezrobotnych obywateli państw przyjętych do Unii Europejskiej w 2004 i 2007 r. Trzeba tu też wskazać na potrzebę rozszerzenia katalogu zawodów objętych automatycznym uznawaniem, skrócenie procedury uznawania kwalifikacji zawodowych oraz wymuszenie przestrzegania przez państwa członkowskie art. 45 Traktatu

o funkcjonowaniu Unii Europejskiej określającego zakaz dyskryminacji w podejmowaniu zatrudnienia, otrzymywanego wynagrodzenia oraz wszelkich innych aspektów związanych z pracą bez względu na przynależność narodowościową. Poprawa funkcjonowania JRE w zakresie swobody przepływu pracowników powinna zatem stanowić istotny priorytet dla całej UE, nie tylko z punktu widzenia oczekiwanych korzyści z funkcjonowania obszaru bez granic, ale również w aspekcie intensyfikacji wzrostu gospodarczego.

2. Pośrednie problemy Jednolitego Rynku Europejskiego

Jednakże rynek to nie tylko tradycyjnie pojmowana swoboda przepływu usług, towarów, kapitału i pracowników. Ich problemy są nierozdzielnie związane z kwestią transpozycji prawa wtórnego przez państwa członkowskie i nieprzestrzegania przez nie założeń JRE, brakiem pełnej liberalizacji handlu międzynarodowego, poszukiwaniem w świetle kryzysu fiskalnego nowych źródeł finansowania obszarów działalności UE oraz z brakiem uregulowań dotyczących rynku cyfrowego i wspólnego systemu ochrony patentowej.

2.1. Niewystarczające wsparcie działalności przedsiębiorstw i jakość prawa

Z punktu widzenia celu UE jakim jest przeciwdziałanie negatywnym skutkom kryzysu gospodarczego wydawać się może, iż równie istotnym priorytetem powinno stać się wsparcie i rozwój przedsiębiorstw. Niestety paradoksalnie należą one do grupy podmiotów, które najczęściej zarówno krytykują, jak i wspierają funkcjonowanie JRE. Problem ten wynika niewątpliwie z faktu, iż funkcjonowanie rynku bardzo często przynosi jedynie ograniczone rezultaty. Obciążenia prawne oraz problemy z transpozycją prawa wtórnego sprawiają, że rozwój sektora MŚP jest w znacznym stopniu utrudniony. Termin wdrożenia 16 dyrektyw spośród 74 przyjętych w 2009 r. został odroczone średnio o 2 lata w stosunku do zakładanego terminu transpozycji. Ponad 50% dyrektyw dotyczących JRE nie zostaje wdrożonych w terminie. W efekcie rynek stał się znacznie rozdrobniony, co nierzadko ogranicza zdolność MŚP do rozwoju i efektywnej działalności na obszarze całej UE. Z kolei niektóre duże podmioty gospodarcze zwracają uwagę na ograniczenia działalności gospodarczej wynikające z zasad polityki konkurencji i ochrony konsumentów w zakresie przeciwdziałania kartelom, nadużywania pozycji dominującej czy też kontroli pomocy publicznej dla przedsiębiorstw. Co prawda działania te mają na celu przede wszystkim stworzenie właściwych zasad funkcjonowania JRE, lecz w pewnych warunkach mogą one ograniczyć działalność gospodarczą poprzez zmniejszenie impulsu do wzrostu i ekspansji na rynki zagraniczne. Istotne jest zatem upraszczanie prawodawstwa UE i

zmniejszanie obciążeń administracyjnych, wprowadzenie bardziej zrozumiałych przepisów poprzez pełne wdrażanie programu *Small Business Act* i inicjatywy *Smart Regulation* oraz wsparcie działalności przedsiębiorstw i ich ekspansji na rynki zagraniczne w wyniku intensyfikacji wykorzystania bezpośrednich subsydiów eksportowych i pośredniego wsparcia eksportowego. Nie bez znaczenia pozostaje również ochrona rynku z wykorzystaniem narzędzi Wspólnej Polityki Handlowej.

2.2. Brak pełnej liberalizacji handlu międzynarodowego

Istotnym problemem jest również brak pełnej liberalizacja handlu międzynarodowego. Kryzys gospodarczy uwidocznił w jakim stopniu mamy do czynienia z gospodarką o charakterze globalnym. Powstanie globalnych łańcuchów wartości pokazuje, iż gospodarka UE w coraz większym stopniu zależna jest od reszty świata. Sytuacja ta z jednej strony stanowi zagrożenie, a z drugiej ogromną szansę dla wzrostu gospodarczego. Wydawać się może zatem, iż Unia Europejska powinna utrzymywać działania protekcjonistyczne w kluczowych obszarach gospodarki i rynku, przy jednoczesnej liberalizacji pozostałych obszarów. Ważne może okazać się także podjęcie działań mających na celu wymuszenie przestrzegania przez partnerów handlowych UE porozumień zawartych w ramach WTO, tj. porozumienia dotyczącego handlu produktami przemysłowymi z Chińską Republiką Ludową. Nie bez znaczenia pozostanie również zawarcie przez Unię Europejską dwustronnych porozumień handlowych z Indiami, Stowarzyszeniem Narodów Azji Południowo-Wschodniej oraz państwami Ameryki Środkowej.

2.3. Niedostosowanie Jednolitego Rynku Europejskiego do aktualnej rzeczywistości społeczno-gospodarczej

Istotnym elementem współczesnej gospodarki jest rozwój cyfrowych metod komunikacji i prowadzenia działalności gospodarczej. Jednakże obecnie JRE nie uwzględnia w pełni regulacji dotyczących treści cyfrowych, infrastruktury telekomunikacyjnej, internetowego rynku detalicznego i przestrzegania praw autorskich. Skutkiem tego jest znaczne rozdrobnienie rynku usług cyfrowych, spowolnienie inwestycji infrastrukturalnych, tworzenie porozumień cenowych oraz ograniczenie korzyści skali dla rynku cyfrowego. Rozszerzenie rynku o nowe obszary i dostosowanie go do wymogów aktualnej rzeczywistości społeczno-gospodarczej w zdecydowany sposób wpłynie na konkurencyjność i wzrost gospodarczy UE. Jak szacuje Komisja Europejska, utworzenie – zgodnie z założeniami strategii Europa 2020 – jednolitego rynku cyfrowego pozwoli osiągnąć gospodarce europejskiej korzyści na poziomie 500 mld euro.

Podsumowanie

Analiza dotychczasowego funkcjonowania rynku wewnętrznego wskazuje, iż główne problemy JRE wynikają z jego niedostosowania do aktualnej rzeczywistości społeczno-gospodarczej oraz nieprzestrzegania przez państwa członkowskie jego fundamentalnych zasad. Z kolei kryzys gospodarczy z jednej strony osłabił gospodarkę europejską, a z drugiej ujawnił największe problemy rynku wewnętrznego. Działania antykryzysowe powinny zostać zatem ukierunkowane na zwiększenie stabilności makroekonomicznej państw członkowskich oraz na rozwój rynku wewnętrznego zarówno w aspekcie tradycyjnie pojmowanych swobód, jak i zupełnie nowych obszarów JRE. Można założyć, iż tylko holistyczne podejście do problemów rynku wewnętrznego pozwoli w pełni zminimalizować skutki kryzysu gospodarczego oraz zintensyfikować wzrost gospodarczy i konkurencyjność gospodarki europejskiej.

Źródła:

1. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Wersja skonsolidowana, Dz.U. C 115/96 z 9.05.2008;
2. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, Dz.U. C 303/1 z 14.12.2007;
3. Rozporządzenia Rady WE nr 2679/98 z dnia 7 grudnia 1998 r. w sprawie funkcjonowania rynku wewnętrznego w odniesieniu do swobodnego przepływu towarów pomiędzy Państwami Członkowskimi, Dz.U. L 337/8 z 12.12.1998;
4. Dyrektywa 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych, Dz.U. L 255/22 z 30.09.2005;
5. Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium Państw Członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG, Dz.U. L 158/77 z 30.04.2004;
6. Dyrektywa 96/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 1996 r. dotycząca delegowania pracowników w ramach świadczenia usług, Dz.U. L 18/1 z 21.01.1997;
7. Decyzja Rady z dnia 10 marca 2011 r. w sprawie upoważnienia do podjęcia wzmocnionej współpracy w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej (2011/167/UE), Dz.U. L 76/55 z 22.03.2011;
8. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Single Market Act. Twelve levers to boost growth and strengthen confidence. „Working together to create new growth”, European Commission, COM(2011) 206 final;

9. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Inteligentne regulacje w Unii Europejskiej, Komisja Europejska, KOM(2010) 543 wersja ostateczna, Bruksela 8.10.2010;

10. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Roczna wizja wzrostu gospodarczego: wsparcie całościowej odpowiedzi UE na kryzys, Komisja Europejska, KOM(2011) 11 wersja ostateczna;

11. Sprawozdanie na temat obywatelstwa UE – 2000 r. Usuwanie przeszkód w zakresie praw obywatelskich UE, Komisja Europejska, KOM(2010) 603 wersja ostateczna, Bruksela 27.10.2010;

12. Tablica wyników dla rynków konsumenckich. Konsumenci w domu obecni na rynku wewnętrznym. Monitorowanie integracji detalicznego rynku wewnętrznego i ocena środowiska konsumenckiego w państwach członkowskich, Komisja Europejska, SEC(2010) 385 wersja ostateczna, Bruksela 29.03.2010.

Łukasz Wróblewski - mgr, doktorant stacjonarny w Katedrze Europeistyki Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, problematyka badawcza obejmuje: problemy pogranicza polsko-niemieckiego, politykę spójności Unii Europejskiej, politykę konkurencji i wspólny rynek UE oraz teorię i praktykę optymalnych obszarów walutowych.

Publikacja dofinansowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Stowarzyszenie Instytut Zachodni.

